

WANDELEN, VAREN, SLAPEN EN CULTUUR...

Mét
geheimtips
van de
boswachters

6x Nationale Parcken

Visitekaartjes van Nederland

Natuur, we kunnen er geen genoeg van krijgen. Goed nieuws dus dat een aantal nationale parken een upgrade krijgt: ze worden robuuster en natuur wordt er topnatuur. Zin selecteerde zes nationale parken die wel eens zouden kunnen uitgroeien tot de Rembrandts van de Nederlandse natuur.

TEKST EN BEELD: ANNEMARIE BERGFELD

Ons land heeft 21 nationale parken, waarin alle bijzonderheden van de Nederlandse natuur zijn terug te vinden. Van duinen tot heide, van beekdalen tot veengebieden. De komende jaren transformeert een aantal nationale parken naar natuurgebieden van (inter)nationale allure. In die Nationale Parken Nieuwe Stijl blijft de natuur prioriteit nummer één, maar is er ook ruimte voor duurzame landbouw, cultuur, historie en de

dorpen en steden in de omgeving die van oudsher een band met het natuurgebied hebben. Ze worden dé visitekaartjes voor de Nederlandse natuur.

Op de volgende pagina's aandacht voor zes van deze Nationale Parken Nieuwe Stijl. Kom kijken, wandelen, cultuurhappen en blij vooral lekker slapen. Met (duurzame!) beleef tips voor elk park én een geheimtip van de boswachters.

Waddenzee Unesco Werelderfgoed

Nationaal Park Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal

Nationaal Park Nieuw Land

Nationaal Park NLDelta

Nationaal Park Oosterschelde

Van Gogh Nationaal Park

De kerk van Hegebeintum

Genieten van het weidse wad

De Waddenzee bij Westhoek

Dokkum is één en al water en gezelligheid

Houdt u i.v.m. coronabeperkingen het nieuws en de websites in de gaten?

6x MÉÉR WADDENZEE

1 **Openlucht opera Peter Grimes** Het verhaal van visser Grimes (van componist Benjamin Britten) wordt in september opgevoerd bij dubbeldorp Peasens-Moddergat. [Friesland.nl/wadopera](https://www.friesland.nl/wadopera)

2 Op verschillende akkers in Noord-Friesland wordt weer **vlas** geteeld. Rijd of fiets de route langs de paarse velden, het Vlasmuseum, de vlasteler en de vlechtwerker. [Vlasroute.nl](https://www.vlasroute.nl)

3 Verscholen achter de zeedijk maakt Laura Zwaneveld waddenkunst. Leuk om haar **galerie/atelier Lab 183** te bezoeken. Lab183 maakt deel uit van de **Noord-Friese Winkeltjesroute**. Met nog meer ateliers, zoals Kleine Lijn (handbedrukte stoffen) in Bije, een pluk- en theetuin, B&B, leuke winkeltjes en meer. [Lab183.nl](https://www.lab183.nl), [Noordfriesewinkeltjesroute.nl](https://www.noordfriesewinkeltjesroute.nl)

4 Mis **Dokkum** niet. De Friese stad, gebouwd op drie terpen, heeft een heerlijk centrum met veel water en een prachtig oud stadhuis. Op de Markt staat de IJfontein, een van de elf Friese fontein die elk hun eigen verhaal hebben. [Friesland.nl/11fountains](https://www.friesland.nl/11fountains)

5 Dit jaar brengt Friesland een **ode** aan de grote verscheidenheid van Friese landschappen, o.a. die van de nationale parken. [Friesland.nl/ode](https://www.friesland.nl/ode)

6 **De Dikke en de Dunne Dame** worden ze genoemd. Officieel heet het kunstwerk *Wachten op hoog water*. Het maakt deel uit van Sense of Place, een serie landschapsprojecten. De dames staan op de dijk bij Holwerd. [Sense-of-place.eu](https://www.sense-of-place.eu) ▶

Meer? [Visitwadden.nl](https://www.visitwadden.nl)

Waddenzee Unesco Werelderfgoed

HET RITME VAN EB EN VLOED

Geheimtip van Jan Jelle Jongsma van It Fryske Gea:

“Maak een wandeling op de rand van wad en land. Op de kwelders van het Noarderleech grazen schapen, koeien en paarden. Langs zomerpolders, slikvelden en slenken slalomt een wandelpad van 5 km. Neem vooral een kijkje bij de vogelrijkdom achter de nieuwe kijkwand. Ook de Duitse bunker biedt mooie vergezichten over kwelder en zee, tot aan Ameland op de horizon.”

Startpunt: het Kweldercentrum, Noorderleeg 5A, Hallum. De wandeling volgt de gele paaltjes. [Itfryskegea.nl/natuurgebied/noard-fryslan-butendyks/](https://www.itfryskegea.nl/natuurgebied/noard-fryslan-butendyks/)

De Waddenzee is oernatuur. Hier bepaalt het ritme van eb en vloed wat er gebeurt. Twee keer per etmaal klotst het water tegen de dijk en twee keer trekt het zich ver terug. Dan is het etenstijd voor de vogels. Wat nu de Waddenzee is, was vroeger een veenmoeras achter een strandwal. Golven en wind sloegen steeds grotere gaten in de wal, deze werden geulen en de strandwal viel uiteen in eilanden. Erachter vormde zich een binnenzee: de Waddenzee. Lang was het vasteland nat en onbewoonbaar. Tot de mens op het idee kwam er heuvels op te werpen. Later bouwden de monniken dijken. Nog altijd is Noord-Friesland het land van dijken en terpen, met de oernatuur van de Waddenzee als buur.

Terpenwandeling (19 km)

Op het vasteland laten de wadden zich net zo goed beleven als op de eilanden. Met als extra de eeuwenoude terpen.

Passerende fietsers, hondenuitlaters, hardlopers, zonder uitzondering komt een langgerekt ‘hoooi’ me tegemoet tijdens mijn 19 km lange terpenwandeling. Iedereen groet je hier, hoewel ‘iedereen’ wel een groot woord is voor de misschien tien mensen die ik op de

eerste helft van de wandeling vanuit Ferwert tegenkom. Schapen zijn er des te meer. Of het uitzicht vanaf de dijk op de vuurtoren van Ameland hen veel doet, betwijfel ik, maar ik kan mijn ogen er niet van afhouden. De eilanden trekken altijd, maar om dat bijzondere waddegevoel te beleven hoeft je niet per se de zee over te steken. Op de rand van land en water aan de vaste wal zie je hetzelfde oorspronkelijke landschap. Ik ga even bij de schapen zitten. Ik ruik de zoute zee achter de kwelder en hoor de vogels met elkaar praten. Langzaam schuift de veerboot van Holwerd naar Ameland voor de horizon langs.

Heuvels van huisafval en koemest

‘Terpenland’ wordt het noorden van Friesland wel genoemd. Voordat monniken rond 1100 met de aanleg van zeedijken begonnen, overstroomde het land vaker dan de inwoners lief was. Zij bouwden hun huizen op kunstmatige heuvels van huisafval en koemest. In de 19de eeuw bleek die vruchtbare terpaarde goud waard om landbouwgronden mee te bemesten. De huizen werden afgebroken, de terpen afgegraven, de aarde verkocht. Alleen de kerken, die op het hoogste punt stonden,

mochten op de geminimaliseerde terpen blijven staan. Zo komt het dat Noord-Friesland nog altijd grossiert in kleine godshuisjes van rond de twaalfde (!) eeuw.

Hegebeintum is het beroemdste terpdorp, dit gehuchtje heeft met negen meter boven NAP de hoogste terp van Nederland. Dat is niet niks in dit vlakke land. De sfeer in het prachtige kerkje is sereen en gemoedelijk tegelijk. Het groene park van de naastgelegen Harsta State en de beboomde terp geven een heel andere beleving dan het omringende lege land waar aardappelen de boventoon voeren. Maar ook daar kom ik later onverwachte verrassingen tegen. Een molen midden in het land, een onverwacht bankje waar ik een genietpauze inlas en het toegangshek naar wat ooit klooster Foswert was. Noord-Friesland telde ooit tientallen kloosters. Na de Reformatie werden ze stuk voor stuk geplunderd en verbrand. Maar de erfenis van de monniken leeft voort, zij waren het die de dijken bouwden en het land bewoonbaar maakten. Voor mens, vee en aardappelen.

Doen? Annemarie liep de wandeling ‘Onder Foswerts vleugels’. [Visitwadden.nl/foswert](https://www.visitwadden.nl/foswert)

26 'bergen' telt de Sallandse Heuvelrug

In alle rust peddelen op de Regge

Uitkijktoren de Steltloper

Bij de Oostvaardersplassen

NP Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal

IN DE OVERIJSSELSE BERGEN

Geheimtip boswachter Ine Nijveld:

“De Borkeld is een relatief rustig gebied met akkers, bos, grote heidevelden en grafheuvels van meer dan 4000 jaar oud. De blauwe wandelroute van 5 km loopt voor een groot deel over smalle zandpaden en komt langs een labyrint van eeuwenoude veldkeien. Met een beetje geluk komt u ook de schaapskudde met herder tegen.”

Startpunt: Informatieboerderij 'n Witten, Borkeldweg 17, Markelo

Het verhaal van Nationaal Park Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal (Overijssel) begint 150.000 jaar geleden als lange tongen Scandinavisch landijs ons land bereiken. Het ijs vouwt grote plooiën in het land. Diepe slenken, flinke heuvels en een horizon die nergens recht is, maken de Sallandse Heuvelrug tot het hoogste deel van Overijssel. Het glooiende landschap, met 26 'bergen', wordt omringd door oude landgoederen. Wezels, vossen, reeën en steenmarters gedijen goed op de stille hellingen. Tientallen paden en zandpaadjes doorkruisen deze dalen en hellingen vol stokoude jeneverbessen, kleurrijke mossen en vliegenzwammen in het najaar. Regenwater dat op de heuvels valt, stroomt naar het Reggedal. Ten zuiden van Ommen is goed te zien hoe de rivier ooit door de heuvelrug heenbrak en de Archemerberg en Besthmenerberg van elkaar scheidde.

4X TIPS

- 1 Lunch, borrel of herbergmaaltijd, in de knusse **Herberg De Pas** (1891!) krijg je eerlijke streekproducten. Aan de voet van de Sprengenberg verhuren ze sinds kort ook een prachtige lodge. Herbergdepas.nl
- 2 **Kanovaren** is complete ontspanning en maximale natuurbeleving tegelijk. Wat kanoën op de Regge nóg mooier maakt, is dat er geen gemotoriseerd vaarverkeer is toegestaan. De Wilgenwaard verhuurt 1-persoons kajaks en twee- of driepersoons 'Canadezen'. Wilgenwaard.nl
- 3 Bij **Lysa's** ontbijt en lunch je 'onmeinig' lekker en gezond in een huiselijke sfeer. Ook voor high tea. In Nijverdal, op de grens van Salland en Twente. Lysas.nl
- 4 Op de Sallandse Heuvelrug zijn veel overblijfselen uit de oorlog. De **Liberation Fietsroute** (48 km) voert langs een Canadese begraafplaats, onderduikershut, Joods werkkamp, Vredesmuseum en vele, vele verhalen. Sallandseheuvelrug.nl, zoek op 'liberation fietstocht'

Meer? Sallandseheuvelrug.nl

NP Nieuw Land

NEDERLANDS JONGSTE NATUUR

Het verhaal van Nationaal Park Nieuw Land (Flevoland) begint pas zo'n vijftig jaar geleden. Hier draait alles om de wisselwerking tussen mens en natuur. Eerst was er zee, toen maakten wij er polders van. Bomen en struiken schoten uit de grond, vogels kwamen aangevlogen, en bleven. Wij brachten er wilde konikpaarden en heckrunderen naartoe en legden in het Markermeer nieuwe eilanden aan. De natuur nam er meteen bezit van en het werd een waar vogelparadijs. Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen, Marker Wadden en Markermeer laten zien hoe mens en natuur elkaar aanvullen en versterken.

5X TIPS

- 1 Avontuurlijk kamperen mét een beetje luxe, dat kan op **Buytenplaats Suydersee** bij Lelystad. In een tipitent, pipowagen, zeecontainer of boomhut. Buytenplaats-suydersee.nl
- 2 *De Groene Kathedraal*, *Aardzee* en *Exposure* (oftewel 'De Hurkende Man') zijn maar een paar van de vele landart kunstwerken die Flevoland telt. Landartflevoland.nl
- 3 Het nieuwste land van Nieuw Land ligt in het Markermeer. In 2012 werd begonnen met de aanleg van de eerste vijf eilanden van de **Marker Wadden**. Het Haveneiland (als enige toegankelijk) telt 12 km wandelpaden. Logeren in een duurzaam eilandhuisje? Check Landal.nl/parken/marker-wadden. Natuurmonumenten.nl/markerwadden
- 4 Van ontbijt tot en met borrel kunt u gezellig eten en drinken in een zee van ruimte in **Onze Kas** in Lelystad. Met B&B. Onzekas.nl

Meer? Nationaalparknieuwland.nl

Geheimtip boswachter Hans-Erik Kuypers:

“Loop vanaf Buitencentrum Oostvaardersplassen de 5 km lange route langs vogelkijkhut Zeearend. U wandelt langs poeltjes en rietkragen en kunt er vossen en edelherten tegenkomen. Vanuit de hut reikt het zicht kilometers ver over land dat tot diep in het voorjaar nog onder water staat. Elk seizoen zijn er andere vogels, in voorjaar en zomer veel blauwborsten en cetti's zangers.” Staatsbosbeheer.nl/oostvaardersplassen ▶

De Biesbosch: doolhof in blauw en groen

Met de fluisterboot op avontuur

Lepelaars

NP NLDelta

INTERNATIONAAL VOGELKRUISPUNT

Samen met het Haringvliet maken Hollandse en Brabantse Biesbosch (Zuid-Holland en Noord-Brabant) deel uit van Nationaal Park NLDelta: één groot park van Slot Loevestein bij Gorinchem tot de Haringvlietdam. In 1421 veranderde de St. Elisabethsvloed de polders onder Dordrecht in een ondiepe binnensee. Slib en zand vormden nieuw, nat land waarop biezten, riet en wilgen goed gedijden. Sindsdien draait alles hier om water. NLDelta vertelt het verhaal van de vestingsteden aan Rijn en Maas, van leven onder de zeespiegel en van het water vreten én het benutten. De natuur is er continu in beweging. Dat maakt het tot een internationaal kruispunt voor bijzondere vissen en vogels. Vooral in het najaar is de vogeltrek indrukwekkend.

Met een fluisterbootje door de Biesbosch
In de Biesbosch draait alles om water. Logisch om dit mooie doolhof in een fluisterbootje te verkennen. Op zoek naar rust, natuur en een vleugje avontuur.

Het is heel eenvoudig, zeggen Wilma en Dennis, die mij bij Biesboschcentrum Dordrecht fluisterbootje De Meerkoet verhuren voor een ochtendronde door de Hollandse Biesbosch.

“Wil je vooruit, draai je de handle naar links, wil je achteruit naar rechts.” Ze gooien mijn trossen los en daar glijd ik al, haventje uit, Biesbosch tegemoet. Ik draai een rondje om te ervaren hoe snel de boot reageert als ik meer gas geef of naar links of rechts wil. Ze hadden gelijk, het gaat reuze soepel. Op de kaart staat een route van ongeveer twee uur. Stiekem hoop ik dat ik bevers zie of zeearenden, die sinds een jaar of tien in de Biesbosch broeden. Dit groene moeras is luilekkerland voor ze. Hun eten – vissen, eenden, ganzen, smienten – zwemt en vliegt letterlijk onder hun poten door.

Groene wirwar

Het is een heerlijke groene wirwar aan beide kanten van het Moldiep waarop ik vaar. Bomen hangen schots en scheef tegen elkaar, steunen op rommelige takkenbulten of liggen horizontaal in het water. Dat is wat de natuur doet. En de bever natuurlijk. Ik weet dat bevers zich niet gemakkelijk laten zien, hun sporen zijn makkelijker te spotten. Kaalgevreten twijgen die langs de oever drijven zijn restanten van een bevermaaltijd. Een bijna doorgeknaagde boomstam? Houtsplinters op

het water? Vrijwel zeker getuigen van de vlijtige arbeid van dit grote knaagdier.

Over de Nieuwe Merwede

Een paar skiffs halen mijn kalme fluisterbootje op flinke snelheid in. Ik heb geen haast. Het is genieten van de zon die zo nu en dan door de wolken prikt, van twee ruziënde zwanen en van een fuut die een stukje met me meezwemt. Ik heb zelfs tijd om aan te leggen bij de Stenen Keet, waar rietsnijders en wilgentelers vroeger zes dagen per week slapen na hun zoveelste zware werkdag in het moeras. Het bankje onder een reusachtige boom is een prima plekje om het water even van een andere kant te bekijken. En te bedenken dat dit rondje Biesbosch naar meer smaakt. Als ik het bootje straks heb ingeleverd, besluit ik, neem ik het veer over de Nieuwe Merwede naar het Brabantse deel van dit spannende doolhof in groen en blauw. Wie weet laat zelfs de zeearend zich daar nog zien.

Doen? Annemarie huurde haar fluisterboot bij Biesboschcentrum Dordrecht. Voor boot- en kanoverhuur, rondvaarten en excursies. Biesboschcentrumdordrecht.nl

6X MÉÉR NLDelta

1 Huisgemaakt, veggie en **vegan lunchen** onder de toren van Dordrechts Grote Kerk? Dat kan heel knusjes bij Zusjes. Zusjeserlijketen.nl

2 Bezoek het laatste echte eiland van Zuidwest-Nederland. **Tiengemeten in het Haringvliet** is alleen per pont te bereiken. Dit eiland van Wildernis, Weemoed en Weelde bestaat uit moerassige rietlanden en eeuwenoude boomgaarden. U kunt er lunchen, eten, slapen (Herbergtiengemeten.nl), het werk van Rien Poortvliet bekijken (Rienpoortvlietmuseum.nl), op struinctocht of een fiets huren bij het bezoekerscentrum. Natuurmonumenten.nl/tiengemeten

3 **Het Biesbosch MuseumEiland** in de Brabantse Biesbosch is een architectonisch hoogstandje onder piramides van gras. Met bezoekerscentrum, restaurant, terras en een waterrijke maquette van de Biesbosch waar u omheen kunt lopen. Ga ook zeker het dak op. Biesboschmuseumeiland.nl

4 Een moestuin waar je kunt eten en logeren. **Villa Augustus in Dordrecht** was ooit watertoren, nu is het een hippe plek waar volop geoogst, gegeten en geslapen wordt. Villa-augustus.nl

5 **Vogelobservatorium Tij** heeft de vorm van een ei van de grote stern, maar dan 8 meter hoog. Twee fietsroutes doen natuurgebied Scheelhoek aan. Natuurmonumenten.nl/scheelhoek

6 In **Zeehondenopvang A Seal**, naast de Haringvlietsluizen, zijn jonge en gewonde zeehonden te zien die verzorgd worden tot ze terug naar zee kunnen. Aseal.nl

Meer? Np-debiesbosch.nl ►

Land van slikken, schorren en zandplaten. En water

Hier groeien bruine, rode en groene wieren

Het Van Gogh-Roosegaarde fietspad is 600 m lang

Sint-Janspontje bij Kasteren

Nóg meer tips:
Zin.nl/np-extra

NP Oosterschelde

TWEE KEER PER DAG EEN ANDER LANDSCHAP

Geheimtip boswachter Paul Begijn:

“In de 17de eeuw verdween het dorp Koudekerke in de golven. Het enige wat rest is de Plompe Toren. Bovenop de toren (gratis te beklimmen) beleef je twee werelden: de Oosterschelde die bij laag tij zijn geheimen onthult en binnendijs de natte natuurgebieden vol vogels. De toren zelf markeert de eeuwige strijd tegen het water.”

Locatie: Koudekerkseweg 12, Burgh-Haamstede

Het verhaal van de Nationaal Park Oosterschelde (Zeeland) is er een van slikken, schorren en zandplaten. Van het getij dat het landschap twee keer per dag compleet van uiterlijk doet veranderen. Van de zee die verwoestingen aanrichtte en de mens die daarop dammen en dijken ging bouwen. De geplande Oosterschelddam die het achterland moest beschermen tegen de zee werd een kering zodat de Oosterschelde zich nog altijd twee keer per dag met 800 liter miljard zout zee-water kan vullen.

Saai is het er nooit. Bij vloed reikt het water van dijk tot dijk, soms steekt een bruinvis zijn rugvin boven water. Bij eb vallen de visserhaventjes droog en schieten vogels op de drooggevalen platen af om er wormen en schelpdiertjes te zoeken. Zeehonden liggen er te zonnen.

4X TIPS

1 Het zou wel eens ons eten van de toekomst kunnen worden en **WildWier** oogst het. Ga mee op Wierenwandeling of Smaaksafari of schrijf in voor de workshop Koken op Laarzen. Wildwier.nl

2 Café De Biet in Zierikzee is een **bruin café** met een berg historie en een moderne menukaart. Het café dankt zijn naam aan de bietentransporten die vroeger vanaf Schouwen-Duiveland plaatsvonden. En Zierikzee is een plaatje van een stadje! Cafedebiet.nl

3 Door slim hergebruik sluiten de Boerderijlofts van **Hofstede Welland** in Noordwelle naadloos aan op de geschiedenis van de boerderij. Op het erf staat ook een strandlodge met de sfeer van de Zeeuwse kust. Hofstedewelland.nl

4 Loop het **Oosterscheldepad**: 196 km lang in 36 etappes langs oude vissersplaatsjes, uitgestrekte polders, natte natuur en stevige zeedijken. Wandelnet.nl/oosterscheldepad

Meer? Np-oosterschelde.nl

Van Gogh NP

ONUITPUTTELIJKE INSPIRATIEBRON VOOR VINCENT

Het verhaal van Van Gogh is bekend, dat van Van Gogh Nationaal Park wordt op dit moment geschreven. De officiële status van nationaal park moet nog toegekend worden, maar ook nu valt er al veel te ontdekken en te beleven in dit gebied dat ongeveer een kwart van de provincie Noord-Brabant beslaat. Rond een uniek bekenlandschap als ruggengraat liggen duizenden hectares natuur, zoals de Loonse en Drunense Duinen, Kampina, Oisterwijkse Bossen en Vennen en de Moerputten. Het nieuwe nationaal park zal zich uitstrekken tot in het hart van de dorpen en steden. Vincent van Gogh is er gids en inspiratiebron. Hij werd er geboren en schilderde er landschappen en vele erfgoedlocaties. Bijna veertig Van Gogh Monumenten (watermolens, pastorieën, kerktorens) herinneren nog aan die tijd.

Het Van Goghkerkje in Nuenen

4X TIPS

1 Van Goghs *Sterrennacht* inspireerde kunstenaar **Daan Roosegaarde** tot een fietspad. In de schemering fietst u er over duizenden fonkelende steentjes waardoor het lijkt of de sterrennacht onder de pedalen voorbij trekt. Vangoghbrabant.com, zoek op ‘fietspad roosegaarde’

2 Een betere combinatie is er niet. Op De Santspuy telen Gilbert en Loes Sweep **wijn en asperges**. Beide zijn te koop in hun boerderijwinkel in Etten-Leur. Ook rondleidingen mogelijk. Desantspuy.nl

3 De **A Taste of Van Gogh fietsroute** leidt door de landschappen die Van Gogh inspireerden. 70 km langs aardbeienterras, ijsboerderij en abdijwinkels. Google: ‘visitbrabant a taste of van gogh’.

4 In *Van Gogh in Brabant* toont het **Noordbrabants Museum** in Den Bosch originele werken, brieven, foto’s en andere persoonlijke documenten van de grote meester. Hetnoordbrabantsmuseum.nl

Meer? Vangoghbrabant.com; Visitbrabant.com

Geheimtip ambassadeur Van Gogh NP i.o. Frans Kapteijns:

“Wandel langs de Kleine Dommel en de Collse Watermolen. Alsof je in een tijdmachine stapt. Zo dicht bij Eindhoven sta je midden in het schilderij van Vincent van Gogh en droom je weg tussen zeldzame orchideeën en honderden andere plantensoorten in het beekdalmoeras van de Kleine Dommel.”

Info: Dommel.nl/wandelen ■

Meer informatie:
Beleefdenationaleparken.nl